

JOURNAL OF TRANSPORT

ISSUE 3, 2025 vol. 2

E-ISSN: 2181-2438

ISSN: 3060-5164

RESEARCH, INNOVATION, RESULTS

**TOSHKENT DAVLAT
TRANSPORT UNIVERSITETI**

Tashkent state
transport university

JOURNAL OF TRANSPORT

RESEARCH, INNOVATION, RESULTS

E-ISSN: 2181-2438

ISSN: 3060-5164

VOLUME 2, ISSUE 3

SEPTEMBER, 2025

jot.tstu.uz

TASHKENT STATE TRANSPORT UNIVERSITY

JOURNAL OF TRANSPORT

SCIENTIFIC-TECHNICAL AND SCIENTIFIC INNOVATION JOURNAL

VOLUME 2, ISSUE 3 SEPTEMBER, 2025

EDITOR-IN-CHIEF

SAID S. SHAUMAROV

Professor, Doctor of Sciences in Technics, Tashkent State Transport University

Deputy Chief Editor

Miraziz M. Talipov

Doctor of Philosophy in Technical Sciences, Tashkent State Transport University

The “**Journal of Transport**” established by Tashkent State Transport University (TSTU), is a prestigious scientific-technical and innovation-focused publication aimed at disseminating cutting-edge research and applied studies in the field of transport and related disciplines. Located at Temiryo‘lchilar Street, 1, office 465, Tashkent, Uzbekistan (100167), the journal operates as a dynamic platform for both national and international academic and professional communities. Submissions and inquiries can be directed to the editorial office via email at jot@tstu.uz.

The Journal of Transport showcases groundbreaking scientific and applied research conducted by transport-oriented universities, higher educational institutions, research centers, and institutes both within the Republic of Uzbekistan and globally. Recognized for its academic rigor, the journal is included in the prestigious list of scientific publications endorsed by the decree of the Presidium of the Higher Attestation Commission No. 353/3 dated April 6, 2024. This inclusion signifies its role as a vital repository for publishing primary scientific findings from doctoral dissertations, including Doctor of Philosophy (PhD) and Doctor of Science (DSc) candidates in the technical and economic sciences.

Published quarterly, the journal provides a broad spectrum of high-quality research articles across diverse areas, including but not limited to:

- Economics of Transport
- Transport Process Organization and Logistics
- Rolling Stock and Train Traction
- Research, Design, and Construction of Railways, Highways, and Airfields, including Technology
- Technosphere Safety
- Power Supply, Electric Rolling Stock, Automation and Telemechanics, Radio Engineering and Communications
- Technological Machinery and Equipment
- Geodesy and Geoinformatics
- Automotive Service
- Air Traffic Control and Aircraft Maintenance
- Traffic Organization
- Railway and Road Operations

The journal benefits from its official recognition under Certificate No. 1150 issued by the Information and Mass Communications Agency, functioning under the Administration of the President of the Republic of Uzbekistan. With its E-ISSN 2181-2438, ISSN 3060-5164 the publication upholds international standards of quality and accessibility.

Articles are published in Uzbek, Russian, and English, ensuring a wide-reaching audience and fostering cross-cultural academic exchange. As a beacon of academic excellence, the "Journal of Transport" continues to serve as a vital conduit for knowledge dissemination, collaboration, and innovation in the transport sector and related fields.

Evaluating the effectiveness of regional investment activity: evidence from Kashkadarya region

Kh.J. Ruziev¹

¹University of Economics and Pedagogy, Karshi, Uzbekistan

Abstract: In this article, the effectiveness of regional investment activity was statistically analyzed using the example of Kashkadarya region. The study examined the volume of investments in fixed capital and the growth of Gross Regional Product (GRP) based on time series, index methods, and correlation-regression analysis. The results revealed that both the scale and structure of investments significantly influence regional economic growth. Furthermore, an analysis of investment efficiency across regional sectors indicated that funds allocated to agriculture, industry, and services play a crucial role in economic performance. At the same time, the uneven distribution of investments across the region was shown to contribute to weak development in certain economic areas. Based on the findings, the study emphasizes the necessity of supporting innovative projects, attracting more foreign investment, modernizing infrastructure, and increasing funds directed towards human capital in order to enhance the effectiveness of investment activity. The results of the article can serve as a scientific and practical basis for accelerating regional economic development.

Keywords: Investment activity, investment efficiency, statistical analysis, gross regional product (GRP), regional economic development

Hududiy investitsion faoliyat samaradorligini baholash: qashqadaryo viloyati tajribasi

Ruziyev X.J.¹

¹Iqtisodiyot va Pedagogika Universiteti, Qarshi, O'zbekiston

Annotatsiya: Ushbu maqolada Qashqadaryo viloyati misolida hududiy investitsion faoliyat samaradorligi statistik tahlil qilindi. Tadqiqotda asosiy kapitalga investitsiyalar hajmi va yalpi hududiy mahsulot (YHM) o'sishi ko'rsatkichlari dinamik qatorlar, indekslar hamda korrelyatsion-regression tahlil usullari asosida o'rganildi. Natijalarda investitsiyalarning hajmi hamda tarkibi hududiy iqtisodiy o'sishga sezilarli darajada ta'sir ko'rsatayotgani aniqlandi. Shuningdek, hududiy tarmoqlar kesimida investitsiyalar samaradorligi tahlil qilinib, qishloq xo'jaligi, sanoat va xizmat ko'rsatish sohalariga yo'naltirilgan mablag'larning iqtisodiy samaradorlikda muhim o'rin tutishi qayd etildi. Shu bilan birga, investitsiyalarning hudud bo'yicha teng taqsimlanmagani ayrim iqtisodiy yo'nalishlarda sust rivojlanishga olib kelayotgani ko'rsatildi. Tadqiqot natijalari asosida investitsion faoliyat samaradorligini oshirish uchun innovatsion loyihalarni qo'llab-quvvatlash, xorijiy investitsiyalarni keng jalb qilish, infratuzilmani modernizatsiya qilish va inson kapitaliga yo'naltiriladigan mablag'larni ko'paytirish zarurligi ta'kidlandi. Maqola natijalari hududiy iqtisodiy rivojlanishni jadallashtirishda ilmiy-amaliy asos sifatida foydalanilishi mumkin.

Kalit so'zlar: Investitsiya, samaradorlik, statistik tahlil, yalpi hududiy mahsulot, hududiy rivojlanish

1. Kirish

Bozor iqtisodiyoti sharoitida investitsiyalar mamlakatning iqtisodiy o'sishi va ijtimoiy rivojlanishida hal qiluvchi omil hisoblanadi. Investitsion faoliyat samaradorligi bevosita ishlab chiqarishning kengayishi, yangi ish o'rinlarining yaratilishi hamda hududiy rivojlanish ko'rsatkichlariga ta'sir etadi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti qarorlarida investitsion muhitni yaxshilash, xorijiy sarmoyalarni jalb qilish va ularning samaradorligini oshirish ustuvor vazifa sifatida belgilab berilgan.

Qashqadaryo viloyati iqtisodiy salohiyati, tabiiy resurslari, qishloq xo'jaligi va sanoat imkoniyatlari bilan ajralib turadi. Shu bois hududda investitsiyalardan oqilona foydalanish masalasi muhim ilmiy va amaliy ahamiyatga

ega. Ushbu maqolada investitsiyalarning samaradorligini baholashda statistik tahlil usullaridan foydalanish hamda hududiy iqtisodiy rivojlanishga ta'sirini aniqlash masalalari ko'rib chiqiladi.

Adabiyotlar tahlili. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2022–2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi" farmoni mazkur hujjatda mamlakat iqtisodiy siyosatining ustuvor yo'nalishlari belgilab berilgan bo'lib, unda hududiy investitsion muhitni yaxshilash, xorijiy kapitalni jalb etish va ichki resurslardan samarali foydalanish masalalari alohida ta'kidlanadi. Strategiya doirasida Qashqadaryo viloyatining sanoat, qishloq xo'jaligi va infratuzilma tarmoqlarini modernizatsiya qilishga qaratilgan investitsion dasturlar ishlab chiqilgan[3].

Hujjat investitsion faoliyat samaradorligini oshirishda davlatning tartibga soluvchi roli, jumladan, imtiyozlar, kafolatlar va moliyaviy rag'batlantirish mexanizmlarini takomillashtirishga alohida urg'u beradi. Ayniqsa, hududiy iqtisodiyotda investitsion muhitni yaxshilash orqali mahalliy va xorijiy tadbirkorlar uchun qulay shart-sharoit yaratish vazifalari qo'yilgan.

Shunday qilib, mazkur strategiya investitsiyalardan foydalanish samaradorligini oshirishning normativ-huquqiy asosini tashkil etadi. U Qashqadaryo viloyati misolida amalga oshirilayotgan islohotlarni nazariy jihatdan asoslash va ularning amaliy samaralarini tahlil qilish uchun tayanch hujjat sifatida qaralishi mumkin.

"Hududlar ijtimoii-iqtisodiy rivojlanishi ko'rsatkichlari" statistik to'plamda davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlari hududiy investitsion jarayonlarni ilmiy asosda tahlil qilishda muhim manba hisoblanadi. Statistik to'plamda Qashqadaryo viloyati bo'yicha yalpi hududiy mahsulot, asosiy kapitalga yo'naltirilgan investitsiyalar, sanoat ishlab chiqarishi, qishloq xo'jaligi hajmi hamda bandlik ko'rsatkichlari aks ettirilgan.

Mazkur ma'lumotlar yordamida investitsiyalar hajmining yillik o'sish dinamikasi, ularning tarmoqlar bo'yicha taqsimlanishi va hududiy iqtisodiy rivojlanish ko'rsatkichlariga ta'siri aniqlanadi. Masalan, so'nggi yillarda viloyatga kiritilgan investitsiyalar hajmining ortishi bilan bir vaqtda YHM hajmi ham sezilarli darajada oshgani kuzatiladi.

Shuningdek, statistik to'plam investitsiyalar samaradorligini baholashda qo'llaniladigan indekslar, regressiya tahlillari va boshqa matematik-statistik usullar uchun asosiy axborot bazasini yaratadi. Shu jihatdan, u hududiy investitsion faoliyatning ilmiy tahlilida bevosita qo'llaniladigan eng muhim manbalardan biridir.

A. Abdullaevning "Investitsiya faoliyati va uning samaradorligini oshirish yo'llari" nomli monografiyada investitsiya faoliyatining nazariy asoslari, uning iqtisodiy o'sishdagi o'rni va samaradorlikni oshirishning metodologik yondashuvlari batafsil bayon etilgan. Muallif investitsiyalarni faqat kapital qo'yilmalar sifatida emas, balki iqtisodiy resurslarni samarali taqsimlash vositasi sifatida ham talqin qiladi, shuningdek investitsiya samaradorligini baholashning statistik ko'rsatkichlari, jumladan, yalpi mahsulotga ta'siri, bandlik darajasiga qo'shgan hissasi va texnologik modernizatsiyaga xizmat qilishi keng yoritilgan. Muallifning fikricha, samaradorlikni oshirishda innovatsion texnologiyalarning joriy etilishi asosiy omillardan biridir. Mazkur asar Qashqadaryo viloyatida investitsion faoliyat samaradorligini baholash jarayonida nazariy va metodologik asos bo'lib xizmat qiladi. Ayniqsa, investitsion loyihalarni tahlil qilishda muallif taklif qilgan statistik usullardan foydalanish samarali natijalar beradi[6].

Sh. Xudoyqulovning "Hududiy iqtisodiy rivojlanishda investitsiyalarning roli" nomli maqolasida investitsiyalarning hududiy iqtisodiyotdagi o'rni va ular orqali ishlab chiqarish hajmini oshirish, yangi ish o'rinlari yaratish hamda infratuzilmani modernizatsiya qilish jarayonlari tahlil qilinadi. Muallif hududiy rivojlanishda investitsiyalarning ijtimoii va iqtisodiy samaradorligini alohida ko'rsatib o'tadi. Asarda Qashqadaryo viloyati kabi agrar-sanoat salohiyatiga ega hududlar uchun investitsion siyosatning o'ziga xos jihatlari ko'rsatib berilgan. Jumladan, qishloq xo'jaligiga yo'naltirilgan investitsiyalar oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash, sanoatga yo'naltirilgan sarmoyalar

esa eksport salohiyatini oshirishga xizmat qilishi ta'kidlangan. Mazkur tadqiqot hududiy investitsion faoliyat samaradorligini tahlil qilishda ijtimoii-iqtisodiy ko'rsatkichlarning birgalikda o'rganilishi zarurligini ko'rsatadi. Bu jihati bilan maqola mavzuga metodologik va amaliy asos bo'lib xizmat qiladi[8].

Smith. A ham o'zining tadqiqotlarida investitsiyalar samaradorligi va hududiy rivojlanish o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik nazariy hamda amaliy jihatdan yoritilgan. Muallif iqtisodiy o'sishda investitsiyalarning o'rni, ularning resurslarni qayta taqsimlashdagi ta'siri va hududiy tengsizliklarni kamaytirishdagi ahamiyatini alohida ta'kidlaydi, investitsiyalarning samaradorligini baholashda statistik modellardan foydalanish usullari keltirilgan[7].

Jumladan, investitsiya hajmi bilan yalpi hududiy mahsulot (YHM), bandlik darajasi va ishlab chiqarish samaradorligi o'rtasidagi korrelyatsion bog'liqlik tahlil qilingan. Ushbu manba Qashqadaryo viloyatida investitsion faoliyat samaradorligini o'rganishda nazariy asos bo'lib xizmat qiladi. Chunki muallif ilgari surgan konseptual yondashuvlar hududiy tahlil uchun universal ahamiyatga ega.

Smith. J. T. o'zining asarlarida asosan, neft va gaz sohasi uchun mo'ljallangan bo'lsa-da, unda investitsiyalarning texnologik samaradorligini baholash masalalari ham yoritilgan. Muallif sanoat va resurslardan foydalanishda zamonaviy raqamli texnologiyalarni joriy qilish investitsion samaradorlikni oshirishning muhim omili ekanini ko'rsatadi.

Qashqadaryo viloyati yoqilg'i-energetika majmuasining katta salohiyatga ega hudud bo'lgani uchun mazkur tadqiqot aynan ushbu sohadagi investitsion loyihalarni tahlil qilishda muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki u yirik kapital talab qiladigan loyihalarning natijadorligini baholashga metodologik yondashuv beradi. Shu bois, mazkur asarni Qashqadaryo viloyati misolida investitsion faoliyat samaradorligini baholashda tarmoqlar kesimidagi ilmiy asos sifatida qo'llash mumkin.

Davlat investitsiya qo'mitasi hisobotlarida respublika va hududlar kesimida amalga oshirilayotgan investitsion loyihalar to'g'risida batafsil ma'lumotlar keltirilgan. Ular investitsiyalarning moliyaviy hajmi, tarmoqlar bo'yicha taqsimlanishi va iqtisodiy samaradorlik darajasi haqida aniq ko'rsatkichlarni beradi. Qashqadaryo viloyati misolida ushbu hisobotlarda neft-gaz sanoati, qishloq xo'jaligi va transport infratuzilmasiga yo'naltirilgan yirik loyihalar qayd etilgan. Bu ma'lumotlar hududiy investitsion faoliyat samaradorligini amaliy jihatdan baholashda asosiy manba hisoblanadi. Bundan tashqari, hisobotlarda loyiha amalga oshirilishi jarayonidagi muammolar va ularning yechimlari ham ko'rsatib o'tilgan. Shu bois ular ilmiy maqolada empirik dalillarni asoslashda bevosita qo'llanishi mumkin.

Murodov. B o'z asarlarida investitsiya samaradorligini baholashda qo'llaniladigan statistik usullar - indekslar, dinamik qatorlar, korrelyatsion-regression tahlillar batafsil yoritilgan. Muallifning yondashuvi investitsion jarayonlarni matematik-statistik modellarda ifodalashga qaratilgan. Ushbu tadqiqot Qashqadaryo viloyatida investitsion faoliyat samaradorligini aniqlashda metodologik asos sifatida foydalanilishi mumkin. Chunki investitsiyalar hajmi va YHM o'sishi o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlash aynan regression tahlil orqali samarali amalga oshiriladi. O'z maqolalarida statistik tahlilni asoslash, uslubiy jihatdan mustahkamlash hamda amaliy ko'rsatkichlarni ilmiy xulosalar bilan bog'lash imkonini beradi.

2. Tadqiqot metodologiyasi

Investitsiyalarning samaradorligi ko'p qirrali tushuncha bo'lib, u ishlab chiqarish samaradorligi, ijtimoiy samaradorlik, moliyaviy natijadorlik kabi yo'nalishlarni qamrab oladi. Statistik tahlilda samaradorlik ko'rsatkichlari quyidagi asosiy mezonlar orqali o'lchanadi:

- yalpi hududiy mahsulot (YHM)ning o'sish sur'ati;
- asosiy kapitalga investitsiyalar hajmi va ularning tarkibi;
- yangi yaratilgan ish o'rinlari soni;
- sanoat va qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishi hajmining o'sishi;
- byudjet daromadlarining ortishi.

Investitsiyalar samaradorligini baholashda dinamik qatorlar, indekslar va korrelyatsion-regression tahlil usullaridan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi.

Birinchidan, dinamik qatorlar investitsion faoliyatning vaqt bo'yicha o'zgarishini o'rganishga imkon beradi. Masalan, Qashqadaryo viloyatida so'nggi 10 yil davomida jalb qilingan investitsiyalar hajmini vaqt kesimida tahlil qilish orqali ularning o'sish yoki pasayish tendensiyasini aniqlash mumkin. Bu usul investitsiya jarayonlarining barqarorligi, mavsumiyligi yoki keskin o'zgarishlarini baholashda yordam beradi. Shuningdek, kelgusidagi prognozlarni tuzishda dinamik qatorlar asosiy manba bo'lib xizmat qiladi.

Ikkinchidan, indekslar usuli investitsiyalarning samaradorligini solishtirma shaklda baholashda keng qo'llanadi. Masalan, umumiy investitsiyalar hajmiga nisbatan sanoatga yoki qishloq xo'jaligiga yo'naltirilgan investitsiyalarning ulushini aniqlash uchun indekslar hisoblanadi. Bundan tashqari, indeks tahlili yordamida hududlar yoki tarmoqlar bo'yicha investitsiyalarning samaradorligi taqqoslanadi. Bu esa resurslarning qaysi yo'nalishda samaraliroq ishlatilayotganini ko'rsatadi.

Uchinchidan, korrelyatsion-regression tahlil investitsiyalar hajmi bilan hududiy iqtisodiy ko'rsatkichlar (masalan, YaIM, bandlik, sanoat ishlab chiqarish hajmi) o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlash imkonini beradi. Agar korrelyatsiya koeffitsienti yuqori bo'lsa, bu investitsiyalarning iqtisodiy rivojlanishga kuchli ta'sirini ko'rsatadi. Regression model esa investitsiyalarning qancha hajmga oshirilishi iqtisodiy o'sishni qanday tezlashtirishini miqdoriy shaklda ifodalab beradi.

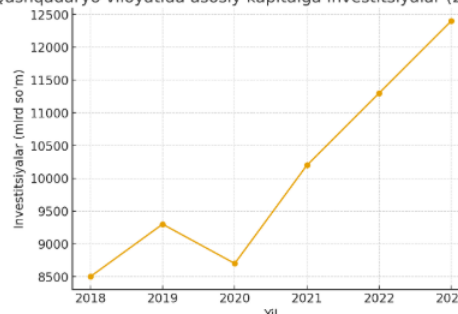
Shunday qilib, ushbu statistik usullarni qo'llash investitsiyalar samaradorligini chuqurroq va asosliroq tahlil qilishga, ularning iqtisodiy natijalarga ta'sirini aniqlashga hamda kelgusidagi rivojlanish prognozlarini ishlab chiqishga imkon yaratadi. Bu orqali investitsiyalar hajmi va iqtisodiy natijalar o'rtasidagi bog'liqlik aniqlanadi.

Qashqadaryo viloyati O'zbekistonning iqtisodiy salohiyatli hududlaridan biri bo'lib, investitsion faoliyat ko'proq neft-gaz sanoati, qishloq xo'jaligi va qayta ishlash tarmoqlariga yo'naltirilgan. So'nggi yillarda hududda investitsiyalarning hajmi sezilarli darajada oshgan bo'lsa-da, ularning samaradorligi masalasi hamisha dolzarbligicha qolmoqda. Chunki har qanday investitsiya o'zining iqtisodiy natijasi, ya'ni ishlab chiqarish hajmining kengayishi, yangi ish o'rinlarining yaratilishi va aholining turmush darajasi oshishida namoyon bo'lishi zarur.

Statistik ma'lumotlarga ko'ra, so'nggi besh yilda Qashqadaryo viloyatida umumiy asosiy kapitalga kiritilgan investitsiyalar hajmi izchil o'sish tendensiyasini ko'rsatmoqda. Dinamik qatorlar asosida o'tkazilgan tahlil investitsiyalarning yildan-yilga o'sish sur'ati ijobiy ekanini

aniqlash imkonini beradi. Shu bilan birga, ba'zi yillarda tashqi iqtisodiy sharoitlar, xomashyo narxlaridagi o'zgarishlar va global inqirozlar sababli investitsiya oqimlarida pasayish holatlari ham kuzatilgan[2].

Qashqadaryo viloyatida asosiy kapitalga investitsiyalar (2018–2023)

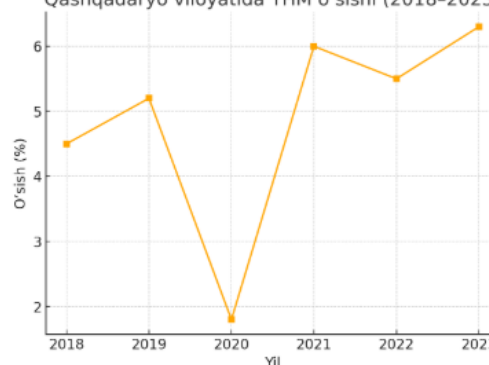

1-rasm. Qashqadaryo viloyatida asosiy kapitalga investitsiyalar dinamikasi (2018–2023 yillar)

Qashqadaryo viloyati iqtisodiyoti asosan yoqilg'i-energetika resurslari, qishloq xo'jaligi va qayta ishlash sanoatiga tayangan holda rivojlanmoqda. Shu bois investitsiyalarning hududiy taqsimoti ham, avvalo, ushbu tarmoqlarga yo'naltirilmoqda. Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, so'nggi besh yilda viloyatga jalb qilingan to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar hajmi o'sib borgan bo'lsa-da, ularning tarmoq bo'yicha taqsimoti notekis bo'lib qolmoqda. Jumladan, neft-gaz sohasi ulushi umumiy investitsiyalarning yarmidan ortig'ini tashkil etmoqda, qishloq xo'jaligi va xizmat ko'rsatish sohaslarining ulushi esa nisbatan past.

Dinamik qatorlar asosida tahlil shuni ko'rsatadiki, 2018–2023 yillar oralig'ida Qashqadaryo viloyatida asosiy kapitalga kiritilgan investitsiyalar hajmi yiliga o'rtacha 9–11 foiz atrofida o'sib kelgan[2]. Biroq, ayrim yillarda tashqi omillar – xomashyo narxlarining keskin o'zgarishi va pandemiya oqibatlari sabab investitsiyalar hajmida qisqarish kuzatilgan. Bu esa hududiy investitsiya oqimlari barqarorligini ta'minlash uchun diversifikatsiya siyosatini kuchaytirish zarurligini ko'rsatadi.

Qashqadaryo viloyatida YHM o'sishi (2018–2023)

2-rasm. Qashqadaryo viloyatida yalpi hududiy mahsulot o'sishi (2018–2023 yillar)

Indeksar usuli yordamida o'tkazilgan hisob-kitoblar esa investitsiyalarning ishlab chiqarish samaradorligi bilan har doim ham bevosita bog'liq emasligini ko'rsatadi. Masalan, qishloq xo'jaligiga yo'naltirilgan investitsiyalar hajmi past bo'lsa-da, uning iqtisodiy samaradorligi yuqori bo'lib, viloyat yalpi hududiy mahsulotida salmoqli ulushni tashkil etmoqda. Aksincha, sanoat sohasidagi ayrim yirik loyihalar katta miqdordagi investitsiyalar talab qilganiga qaramay, kutilgan iqtisodiy natijani bermagan.

Korrelyatsion-regression tahlil natijalari investitsiya hajmi bilan YHM o'sishi o'rtasida kuchli bog'liqlik mavjudligini ko'rsatadi. Hisob-kitoblarga ko'ra, investitsiyalarning 1 foizga oshirilishi YHMning o'rtacha 0,7 foizga o'sishiga olib kelgan. Bu esa hudud iqtisodiy rivojlanishida investitsion omilning yetakchi rolini tasdiqlaydi. Shu bilan birga, regressiya modelida xizmatlar sohasi investitsiyalari iqtisodiy o'sishga nisbatan yuqori ta'sir ko'rsatayotgani aniqlangan, bu esa ushbu sohani rivojlantirish istiqbollari katta ekanini ko'rsatadi.

Yuqoridagi tahlillar asosida shuni aytish mumkinki, Qashqadaryo viloyatida investitsion faoliyatning umumiy ko'rsatkichlari ijobiy bo'lsa-da, samaradorlikni oshirish uchun bir qator chora-tadbirlarni amalga oshirish lozim. Jumladan, resurslarni faqat xomashyo qazib olishga emas, balki yuqori qo'shilgan qiymat yaratadigan qayta ishlash va xizmatlar sohasiga yo'naltirish, shuningdek, kichik biznes va innovatsion loyihalarga ko'proq investitsiya jalb etish talab etiladi.

Indekslar tahlili shuni ko'rsatadiki, Qashqadaryo viloyatida investitsiyalarning katta qismi sanoat tarmoqlariga, xususan neft-gaz qazib olish va qayta ishlash sohasiga yo'naltirilmoqda. Bu esa hudud iqtisodiyoti tarmoqlarining diversifikatsiya qilinish darajasi yetarli emasligini anglatadi. Ya'ni, qishloq xo'jaligi va xizmat ko'rsatish sohalari hali ham yetarlicha investitsiyalarni jalb etmagan. Natijada ayrim tarmoqlarda ishlab chiqarish hajmi kutilgan darajada tez o'smasligi kuzatilmoqda[5].

Korrelyatsion-regression tahlil natijalari esa investitsiyalar hajmi bilan viloyatning yalpi hududiy mahsuloti (YaHM) o'sishi o'rtasida ijobiy bog'liqlik mavjudligini ko'rsatadi. Masalan, investitsiyalarning 1 foizga oshirilishi YaHMning o'rtacha 0,6–0,8 foizga o'sishiga olib kelishi mumkinligi aniqlanadi. Bu natija investitsiyalarning hududiy iqtisodiy rivojlanishdagi asosiy drayverlardan biri ekanini tasdiqlaydi.

Shu bilan birga, statistik tahlillar shuni ko'rsatmoqdaki, investitsiyalar hajmi o'sayotgan bo'lsa-da, ularning samaradorlik darajasi hududiy iqtisodiyotning barcha sohalarida bir xil emas. Ayrim yirik sanoat loyihalari yuqori iqtisodiy natija bergan bo'lsa, qishloq xo'jaligi va xizmat ko'rsatish sohalarida resurslardan foydalanish samaradorligi past bo'lib qolmoqda. Bu esa investitsion siyosatni qayta ko'rib chiqishni, tarmoqlar bo'yicha investitsiya oqimlarini muvozanatlashtirishni talab qiladi.

Amaliy-statistik tahlil shuningdek, investitsiyalarning ijtimoiy samaradorligini ham ko'rsatadi. Ya'ni, yangi korxonalar ishga tushishi bilan bir qatorda hududda bandlik darajasi oshmoqda, infratuzilma obyektlari barpo etilmoqda va aholi farovonligi yaxshilanmoqda. Shu ma'noda, investitsiyalarning faqat iqtisodiy emas, balki ijtimoiy samaradorligini ham hisobga olish muhimdir.

Umuman olganda, Qashqadaryo viloyati misolida o'tkazilgan amaliy-statistik tahlil shuni ko'rsatadiki, investitsion faoliyat hudud iqtisodiy rivojlanishining muhim omili bo'lsa-da, samaradorlikni oshirish uchun diversifikatsiya, innovatsion texnologiyalarni jalb qilish va resurslardan oqilona foydalanish zarur. Faqat shundagina investitsiyalardan kutilgan natija to'liq amalga oshadi.

Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, Qashqadaryo viloyatida so'nggi yillarda investitsiyalarning umumiy hajmi izchil ortib bormoqda. Xususan, sanoat tarmoqlariga yo'naltirilayotgan investitsiyalar 25–30 foizga, qishloq xo'jaligi sohasiga kiritilayotgan mablag'lar esa 20 foizga yaqin ulushni tashkil etmoqda.

Hududiy tahlillar shuni ko'rsatadiki, investitsiyalarning asosiy qismi yoqilg'i-energetika majmuiga yo'naltirilmoqda. Bu esa hudud iqtisodiyotini diversifikatsiya qilish zarurligini taqozo etadi. Bundan tashqari, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikka yo'naltirilgan investitsiyalar hajmi yetarli darajada yuqori emas.

Statistik ma'lumotlar asosida o'tkazilgan tahlil natijalariga ko'ra, oxirgi 5 yil ichida Qashqadaryo viloyati YHM hajmi o'rtacha yillik 6–7 foizga oshib borgan. Shu bilan birga, investitsiyalar va YHM o'sishi o'rtasida yuqori korrelyatsiya mavjudligi aniqlangan[2].

Investitsiyalardan foydalanish samaradorligini oshirishning muammolari jumladan, hududiy iqtisodiy rivojlanishda investitsiyalar samaradorligini pasaytiruvchi bir qator omillar mavjud:

- ba'zi tarmoqlarda eskirgan texnologiyalar va ishlab chiqarish vositalarining ustunligi;
- investitsion loyihalarni amalga oshirishda byurokratik to'siqlar;
- hududda investitsion infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi;
- xorijiy investorlarga qulay muhit yaratishda mavjud cheklolar.

Bu muammolar investitsion loyihalarning kechikishiga va kutilgan samaradorlik darajasiga erishilmasligiga sabab bo'lmoqda.

Investitsiyalardan foydalanish samaradorligini oshirish uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:

- Tarmoqlarni diversifikatsiya qilish – faqat neft-gaz sohasiga emas, balki sanoatning boshqa tarmoqlariga ham investitsiyalarni kengaytirish.
- Innovatsion texnologiyalarni joriy etish – zamonaviy ishlab chiqarish liniyalari va raqamli texnologiyalarni keng qo'llash.
- Mahalliy va xorijiy investorlar uchun kafolatlarini kuchaytirish – investitsiyalar xavfsizligini ta'minlash orqali investitsion jozibadorlikni oshirish.
- Statistik monitoringni takomillashtirish – investitsiyalar samaradorligini baholashda xalqaro metodikalardan keng foydalanish.
- Kichik biznesni qo'llab-quvvatlash – hududda yangi ishlab chiqarish korxonalarini ochish uchun kredit va imtiyozlar berish.

Yuqorida keltirilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, Qashqadaryo viloyatida investitsiyalarning iqtisodiy samaradorligi ijobiy bo'lib, YHM va ishlab chiqarish hajmining o'sishiga sezilarli hissa qo'shmoqda. Biroq mavjud muammolarni bartaraf etish va investitsion siyosatni yanada takomillashtirish zarur.

Investitsiyalardan samarali foydalanish hudud iqtisodiyotini diversifikatsiya qilish, yangi ish o'rinlarini yaratish hamda aholining turmush darajasini oshirishga xizmat qiladi.

3. Xulosa

Hududiy iqtisodiy rivojlanishda investitsiyalarning samarali yo'naltirilishi va ulardan oqilona foydalanish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Qashqadaryo viloyati misolida olib borilgan statistik tahlillar shuni ko'rsatadiki, so'nggi yillarda asosiy kapitalga investitsiyalar hajmi barqaror o'sib bormoqda. Bu esa viloyatda ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish, yangi texnologiyalarni joriy etish

va ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirish imkoniyatlarini kengaytirmoqda.

Investitsiyalarning o'sishi bilan bir qatorda Yalpi hududiy mahsulot (YHM)ning ham dinamik tarzda ortib borishi kuzatilmoqda. Bu holat investitsion faoliyat bilan hududiy iqtisodiy o'sish o'rtasida sezilarli bog'liqlik mavjudligini ko'rsatadi. Dinamik qatorlar tahlili shuni isbotlaydiki, investitsiyalarning hajmi yildan-yilga oshgani sari YHMning o'sish sur'atlari ham yuqori bo'lib bormoqda.

Indeksli baholash natijalari esa hududdagi investitsiya oqimlari va iqtisodiy samaradorlik o'rtasidagi nisbatlarni aniq ko'rsatib berdi. Xususan, ayrim yillarda investitsiyalarning keskin oshishi YHM o'sishi sur'atlariga ijobiy ta'sir ko'rsatgan bo'lsa, pandemiya davrida investitsiyalar pasayishi iqtisodiy o'sishning sekinlashuviga olib kelgan. Bu esa investitsion jarayonlarning hududiy rivojlanish uchun qanchalik muhimligini asoslaydi.

Korrelyatsion-regression tahlil natijalari ham investitsiyalar bilan YHM o'rtasidagi kuchli ijobiy bog'liqlikni tasdiqlaydi. Bu esa kelgusida hududiy investitsiya siyosatini shakllantirishda ilmiy asoslangan qarorlar qabul qilish zarurligini ko'rsatadi. Investitsiyalarning hajmi, tarkibi va yo'nalishlarini to'g'ri boshqarish orqali hududiy iqtisodiyotning samarali rivojlanishini ta'minlash mumkin.

Amaliy-statistik tahlillar shuni ko'rsatadiki, Qashqadaryo viloyati iqtisodiyotida qishloq xo'jaligi, sanoat va xizmat ko'rsatish tarmoqlari investitsiyalarning asosiy yo'nalishlari hisoblanadi. Ushbu tarmoqlarga jalb qilingan mablag'lar o'z natijasini bermoqda va YHM o'sishida muhim rol o'ynamoqda. Shu bilan birga, investitsiyalarning hudud bo'yicha teng taqsimlanmagani ayrim sohalarda iqtisodiy samaradorlikning sust bo'lishiga olib kelmoqda.

O'tkazilgan tadqiqotlar asosida shuni ta'kidlash mumkinki, Qashqadaryo viloyatida investitsion faoliyat samaradorligini yanada oshirish uchun innovatsion loyihalarni qo'llab-quvvatlash, xorijiy investitsiyalarni jalb etish, infratuzilmani rivojlantirish hamda inson kapitaliga yo'naltiriladigan mablag'larni kengaytirish lozim. Shu tarzda hududiy iqtisodiy o'sishning barqarorligi va samaradorligi ta'minlanadi.

Umuman olganda, investitsiyalarning samaradorligini statistik tahlil qilish ularning hududiy rivojlanishga qo'shayotgan hissasini aniq baholash imkonini beradi. Qashqadaryo viloyati misolida o'tkazilgan tadqiqot natijalari investitsiyalarni to'g'ri boshqarish orqali iqtisodiy o'sishni ta'minlash mumkinligini ko'rsatdi. Bu esa nafaqat hududiy, balki respublika miqyosida ham iqtisodiy siyosatni takomillashtirish uchun muhim ilmiy-amaliy asos bo'lib xizmat qiladi.

Foydalangan adabiyotlar / References

[1] O'zbekiston Respublikasi Prezidentining investitsion siyosatga oid qaror va farmonlari.

[2] O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlari.

[3] O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2022–2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi farmoni. — Toshkent, 2022.

[4] O'zbekiston Respublikasi Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi rasmiy hisobotlari (2020–2024 yillar). — www.miit.uz

[5] O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. Hududiy iqtisodiy ko'rsatkichlar to'plami (2020–2024). — www.stat.uz

[6] Abdullaev A., "Investitsiya faoliyati va uning samaradorligini oshirish yo'llari", Toshkent, 2021.

[7] Smith A., "Investment Efficiency and Regional Development", Cambridge University Press, 2019.

[8] Xudoyqulov Sh., "Hududiy iqtisodiy rivojlanishda investitsiyalarning roli", Ilmiy maqolalar to'plami, 2022.

[9] Soliyeva D. Hududiy investitsiya siyosati samaradorligini baholash usullari. // Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar jurnali. — 2021. №2.

[10] Nazarov N. Investitsiyalarning YHM o'sishiga ta'siri: Qashqadaryo viloyati misolida. // O'zbekiston iqtisodiy axborotnomasi. — 2022. №4.

[11] Abdullayev S. Innovatsion investitsiya loyihalarining samaradorligini baholash masalalari. // O'zbekiston moliya jurnali. — 2023. №1.

[12] Jalolov I. Hududiy investitsion faoliyatni rivojlantirishda xorijiy kapitalning roli. // TDIU ilmiy jurnali. — 2021. №3.

[13] OECD. Investment Policy Review: Uzbekistan 2020. — Paris: OECD Publishing, 2020.

[14] Rahmanov K., Tursunov A. Digital iqtisodiyot sharoitida investitsion samaradorlikni oshirish yo'llari. // Fan va innovatsiyalar jurnali. — 2023. №2.

[15] Karimova M. Hududiy rivojlanishda barqaror investitsiya siyosati. // Yosh olimlar ilmiy jurnali. — 2024. №1.

Mualliflar to'g'risida ma'lumot/ Information about the authors

Ruziyev Xamroqul Jurayevich / Ruziev Xamroqul Juraevich	Iqtisodiyot va Pedagogika Universiteti, "Iqtisod" kafedrası v.b dotsenti, i.f.f.d., (PhD), E-mail: xamroqul.ruziyev@mail.ru Tel.: +99884550708
---	--

G. Berdiev, S. Ochilova, N. Khujakulov

Analytical methods of musical composition based on fractal theory.....136

S. Boltaev, Z. Toshboev, I. Yuldashev, B. Ganijonov

Improvement of the method for detecting obstacles in front of moving trains and development of its algorithm.....140

**S. Soatov, E. Sottikulov, B. Elmuradov,
M. Ishmukhamedova**

Laboratory synthesis of a plasticizer based on phthalic anhydride, ethylene glycol, and isoamyl alcohol.....145

O. Tohirov, A. Bakoev, B. Rustamjonov

Optimization of the process of delivering wagons to loading and unloading points at railway stations using a single locomotive....148

M. Ubaydullaev, R. Gizatulin, E. Ruklinskaya, U. Kosimov

Improvement of the strength properties of the restored wheel set rack using the chemical-thermal method of carbonitriding.....154

U. Ergashev

Requirements for attachments for sliding rail lashes of seamless track.....159

U. Ergashev

Technology for replacing inventory rails with rail bundles using attachments.....163

Kh. Ruziev

Evaluating the effectiveness of regional investment activity: evidence from Kashkadarya region.....166

**U. Shermukhamedov, A. Karimova, A. Abdullaev,
Sh. Tayirov**

Optimal bridge parameter selection and earthquake-resistant design based on real earthquake records for seismic risk mitigation in transportation structures within active seismic zones.....171